

Μίλλερ: 'Η Δοκιμασία

ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗ ΛΥΡΙΚΗ

Σκηνοθεσία - Μετάφραση:
Νίκου Ραφτόπουλου. Σκη-
νικά: Γιώργου Παύλου. Κο-
σιούμια: Ρένας Γεωργιάδη.

Κάθε απολυταρχικό καθεστώς, κάθε ολοκληρωτικό σύστημα, κάθε κατεστημένο, πρέπει να «εκατασκευάζεται» ιδεολογικούς αντιπάλους, για να δικαιολογή την ύπαρξή του. Για κάθε κλειστό σύστημα που η ισχύς του στηρίζεται στην αγέλη των όπαδών του, το άτομο ή ο πολίτης, είναι ο μεγαλύτερος εχθρός. 'Η οποιαδήποτε ελευθεροσύνη του ατόμου ή του πολίτη, ή οποια αμφισβήτηση, ή η διαφορετική του συμπεριφορά από την «τάξη» της ομάδας, πρέπει άμέσως να θεωρηθεί απόλυτο έγκλημα. Συνεπίκουρος στην πολι-

ΤΟΥ ΣΤ. ΙΩ. ΔΡΟΜΑΖΟΥ

τική εξουσία στάθηκε η 'Εκκλησία, ή οποία έκαλείτο να δώσει στο έγκλημα, μεταφυσική διάσταση. Το πολιτικό ή κοινωνικό σφάλμα, ή παράλειψη κάποιας θρησκευτικής τυπολατρείας, γινότανε έγκλημα που απειλούσε να ανατρέψει όχι την ανθρώπινη αλλά τη θεία τάξη των πραγμάτων.

Όταν αμφισβητήσης την πολιτική τάξη αρνείσαι αυτόματα το Θεό. Είσαι άμαρτωλός. Είσαι ένοχος. 'Εάν ή 'Εκκλησία δεν είχε άμαρτωλούς για να τους σώζει και τα ολοκληρωτικά καθεστώτα «παρεκκλησίες», για να σώσουν το δόγμα, τί σκοπό υπάρξεως θα είχαν; Οί διωγμοί της 'Ιερής 'Εξέτασης, είναι ένας κοινός τόπος για όλους μας. Ζητούσαν αίμα από μια πίστη που κήρυξε την αγάπη.

Ο μεγάλος δραματουργός Μίλλερ, σύγχρονός μας και 'Αμερικανός, ξεκινώντας από πραγματικό περιστατικό εκτελέσεων και διώξεων με την κατηγορία της μαγείας, έστησε ένα τρομακτικό έργο, όπου οί μηχανισμοί της υλικής βίας «πνευματοποιούνται», εν όνόματι της σωτηρίας του ανθρώπου. Κάθε πολίτης του Σαίηλεμ, αν δεν είχε δη το διάβολο, έπρεπε τουλάχιστο να πιστεύη ότι υπάρχει. Και από τη στιγμή που δεν τον είχε δη και όμολογούσε ότι υπάρχει τότε έπρεπε να τον είχε δη! 'Η μόνη σωτηρία για να σώση την ψυχή του, δηλαδή τη ζωή του, ήταν να όμολογήση. 'Ο παραλογισμός της υλικής και πνευματικής βίας, μαγγώνουν το μυαλό του σ' ένα πνευματικό φάλαγγα, ώσπου να τον κάνουν να όμολογήση. Τότε σώζεται. 'Αν άρνηθ ή σημαίνει, ότι είναι ένοχος και πρέπει να πάη το γρηγορώτερο στον άλλον κόσμο, στην αρμοδιότητα του Κυρίου. Με την όμολογια κερδίζεις τη ζωή σου, αφού πια την είχες άδειάσει από κάθε άτομική αξιοπρέπεια, από κάθε τύψη συνειδήσεως. 'Η προδοσία του έαυτού σου και των συνενό-

χων σου, ήταν ή νίκη του κατεστημένου και ή δική σου ήττα.

Το έργο, γραμμένο (1953) με τις πρόσφατες έμπειρίες του μακαρθισμού, της 'Επιτροπής αντι-αμερικανικών ενεργειών, ξεσκεπάζει το σύστημα σωματικού και ψυχικού δασανισμού, που μεταχειρίζεται κάθε δόγμα πολιτικό ή θρησκευτικό για την επικράτησή του. Το έργο λειτουργεί σαν ένας ζωντανός εφιάλτης, σαν ένα σήμα κινδύνου που διατρέχει ο άνθρωπος, το άτομο, ο πολίτης από το δόγμα. Έργο με δυνατές, διαλεχτικές συγκρούσεις, όπου η δύναμη του άπλου ανθρώπου είναι άοπλη, μπροστά στην έωσφορική είρωνεία του ισχυρού.

Δεν μπορέσαμε να καταλάβουμε, πώς ο πηγαίος ρεαλισμός του έργου ξέφυγε από τα χέρια του νέου σκηνοθέτη. Πού και πού διέβλεπες προθέσεις θεατρικής ευαισθησίας (όπως ή σκηνή της ύστερίας στην γ' πράξη) χάνονταν όμως σε μια παράσταση στυλιζαρισμένη και επίπεδη. Με τρία - τέσσερα κλισέ, οί ήθοποιοί έκφράζανε τη διδασκαλία. Ένα νευρικό (και άδικοιολόγητο) πέρασμα του ήθοποιού από τη μια στην άλλη άκρη της σκηνής, ή απόστροφή του προσώπου, ή το απότομο γύρισμα της πλάτης, ο στόμφος, ένα παίξιμο «δέκιο» ή γρήγορη έκφορά του λόγου, υπήρξαν όλα κι όλα τα έκφραστικά μέσα της θεατρικής διαλεχτικής του έργου. Τυπικό παράδειγμα ή συνάντηση του ζευγαριού Πρόκτερ στην δ' πράξη. Γιατί αυτός ο στόμφος; Δεν μπορούσαν να καθήσουν στον πάγκο να τα πούν ανθρώπινα και ζεστά. 'Η νίκη του ανθρώπου, του ατόμου, που βγαίνει μέσα από το έργο πήρε μια ψευτοηρωική φόρμα. 'Αλλά και ή διανομή ήταν αδύναμη. Τέτοια έργα και τόσο πολυπρόσωπα, με τόσους χαρακτήρες, απαιτούν ανάλογους ήθοποιούς. Το να περισωθούν οί καλοί ήθοποιοί 'Ελένη Καρπέτα, Καίτη Χρονοπούλου, Κατερίνα Χέλμη (με μερικές στιγμές πολύ ανθρώπινες) ή ο Κ. Μαντακάς (τόν έχουμε δη πολύ καλύτερο) δε σημαίνει ότι περισώθηκε ή παράσταση. Το πολυσήμαντο του κειμένου απέδιδε σωστά ή μετάφραση, αλλά εκείνη ή άλλοεπάλληλη χρήση του «ναίσκε», έβγαζε ένα παράταιρο κωμικό και άνεπιτρέπτο τόνο. Το σκηνικό ήταν από τα καλύτερα, που θα μπορούσε να έχη μια σωστή παράσταση, το ίδιο και τα κοστούμια.